

FABVLAE GRAECAE

VT LITTERARVM TAM GRAECARVM QVAM LATINARVM FVNDAMENTVM

Antické písemnictví zahrnuje památky jednak epigrafické, jednak literární. Tematika památek je úzce vázána na žánr: ne každé tema je vůbec hodno písemného uchopení, a pokud už je do písemnictví připuštěno, dostává svůj zvláštní žánr. Navíc je nutno zohlednit dobu: antika trvala dlouho, temata i žánry se vyvíjely; zde se soustředíme na období archaické a klasické.

V době archaické byla literaturou pouze poesie, tedy řeč vázaná.¹ Veškerá magická slova – modlitby, věšty, náhrobní nápisy – jsou verše; význam je «očarován» prožitkem deklamace. Poesie má trojí podobu: epos co mýtický příběh a zjevené poznání, lyrika co apel kolektivní, drama co prožitek jedince; což je ve zjevném rozporu s tím, jak ony žánry chápeme dnes. Prosa, institucionalizovaná až v době klasické, vytváří dva žánry: historie, totiž výsledky vlastního pozorování světa, a veřejná řeč; prosa je proto nauková a přesvědčovací.² Filosofie – včetně matematiky – se dlouho vůbec nepíše, pak se přizpůsobuje žánrům už zavedeným. Příběhy ze života tematizuje až poklasická, apolitická kómedie; příběhy dobrodružné (a milostné) tematizuje ještě později antický román/novela.³ Zmiňme ještě alespoň žánr dopisu a specifické žánry křesťanské.

Výchozím a natrvalo nejvýraznějším tematickým okruhem antického písemnictví je antická MÝTOLOGIE. Nejprve nutno uznat, že jde o mýtologii řeckou. Římané svou vlastní mýtologii formulovali až dlouho poté, co přejali písemnictví řecké, pojímajíce ji jako své skutečné dějiny (Liuius: *Ab urbe condita*), jako svou ideologickou projekci (Vergilius: *Aeneis*), jako klíč k zapomenutému smyslu vlastních zvyků (Ovidius: *Fasti*).

Tvůrcem (síc!) řeckého náboženství je Homér. Náboženský systém je obsažen, ne však systematicky vyložen v obou homérských eposech (*Ílias*, *Odyseia*). Pokud jde o žánr lyriky, je homérský náboženský systém obsažen v tzv. homérských hymnech (dochováno 33, vznikaly v období VII – III a.C.n.) a v Pindarových (522/518 – ante 431) ódách (*epiníchia*). Víc nám antika — pro archaické a klasické řecké období — v žánrech epiky ani lyriky nedochovala, přestože máme důvody domnívat se, že existovala mnohá další díla.⁴

---

¹ Bajka, jistě pradávný žánr, je sice literárním žánrem v našem moderním chápání, leč v hodnotovém systému antiky literaturou vůbec nebyla. Máme svědectví o pokusech bajky «zliterárnit»: Sókratés v dialogu *Faidón*. Symbolické postava Aisópova se sice dá — na základě porovnání antických zpráv — lokalizovat do VII/VI a.C.n., ale ta jediná podoba, kterou máme, totiž veršovaná, pochází pro řečtinu až z II a.D. (Barbios), zato pro druhotnou (!) latinu už z I a.D. (Phaedrus).

² Pouhou technikou přesvědčování je rozprava co (vesměs předstíraná) konfrontace názorů. Ostatně brzy se slovem *dialog* začne označovat přímo prezentace názoru vlastního.

³ O jejich mládí svědčí i to, že antika pro žánr dobrodružného příběhu vůbec nemá pojmenování. Námi užitý výraz román/novela jsou vědomé anachronismy, pojmově utvářené od středověku po romantismus.

⁴ O tom svědčí tematika attického dramatu i panhelénského výtvarného umění (e.g. Héraklés). Tematiku známe rovněž z velmi pozdních obsahů, dochovaných ve spisech učenců, jako byli Athénaios (konec II a.D., dialog *Deipnosophistai*), či Proklos (≈ 410 – 484, systematické výklady *Theologiké stoicheiōsis*, *Eis tén Platónos theologian*). Moderní literární kritika ony citáty poskládala do dvou cyklů, trójského, jež koreluje s dílem Homérovým, a thébského, jež pokládá za zdroj dramatické látky široce souvisící s Oidipem.